

10. Орлов А.Н. Клиническая биоэтика / А.Н. Орлов. – М., 2003.
11. Паныко І.С. Професійна етика лікаря ветеринарної медицини / І.С. Паныко. – Біла Церква, 2006. – [2-е вид., переробл. і допов.]. – 272 с.
12. Філоненко М.М. Психологія спілкування: Підручник / М.М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – С. 144.

РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО ВРАЧА
ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ

Боровков С.Б., Викулина Г.В., Кибкало Д.В., к.вет.н., доценты

Харьковская государственная зооветеринарная академия, г. Харьков

Аннотация. Выполняя свои профессиональные обязанности, врачи ветеринарной медицины должны иметь не только профессиональные знания, но и высокие моральные и этические качества. В статье представлены сведения и теоретические положения профессиональной этики про основные направления деятельности, которые сформировались вследствие многовекового настоящего труда врачей гуманной и ветеринарной медицины.

Ключевые слова: этика, врач ветеринарной медицины

A ROLE OF PROFESSIONAL ETHICS IN FORMING OF MODERN DOCTOR OF VETERINARY
MEDICINE

Borovkov S.B., Vikulina G.V., Kibkalo D.V.

Kharkiv state zooveterinary academy, Kharkiv

Summary. Executing the professional duties, the doctors of veterinary medicine must have not only professional knowledge, but also high moral and ethical qualities. In the article are presented information and theoretical positions of professional ethics about basic directions of activity, that was formed on account of centuries-old persistent work of doctors of humane and veterinary medicine.

Key words: ethics, doctor of veterinary medicine

УДК 636.082:378.14

**МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ
КУРСУ ЛЕКЦІЙ У МАГІСТРІВ НА КАФЕДРІ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ ТА СУДОВОЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ**

Бусол Л. В., Цивірко І. Л., к. вет. н., доценти,

Труш А. М., к. біол. н., доцент,

Жиліна В. М., к. вет. н., доцент,

Головко Н. П., асистент

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

Анотація. В статті розглядаються можливі форми активних методів викладання курсу лекцій у магістрів на кафедрі ветеринарно-санітарної експертизи та судової ветеринарної медицини Харківської державної зооветеринарної академії.

Ключові слова: лекції, етапи читання лекцій, лекція візуалізація, лекція вдвох, лекція з запланованими помилками, лекція мозкова атака.

Актуальність проблеми. Основною формою проведення навчальних занять у Харківській державній зооветеринарній академії, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу зі спеціальності «Ветеринарно-санітарна експертиза, якість і безпека продукції тваринництва» є лекція. Лекція є елементом курсу лекцій, який охоплює основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни, згідно затвердженого навчального плану. Тематика курсу лекцій визначається робочою навчальною програмою. Лекції проводяться лекторами – професорами і доцентами Харківської державної зооветеринарної академії, а також провідними науковцями або спеціалістами у галузі ветеринарної медицини, запрошеними для читання лекцій [1].

Лекції проводяться у відповідно обладнаних приміщеннях – аудиторіях. Для дисциплін ветеринарної медицини, лекції призначені не лише для того, щоб закласти основи наукових знань,

а й визначати напрями, основний зміст і характер всіх видів навчальних занять та самостійної роботи студентів. Змістовна лекція завжди повинна вести студента до поглибленої самостійної роботи, експериментальних досліджень та практики.

У різних умовах, враховуючи мету, одна і та ж лекція може бути проведена по-різному, оскільки залежить від студентської аудиторії та педагогічної майстерності викладача, який може внести відтінок новизни, використовуючи цікаві ілюстрації, докази, факти з урахуванням наукового та виробничого досвіду. У процесі пояснення теоретичного матеріалу з циклів професійно дисциплін: гуманітарні та соціально-економічні, природничо-наукової підготовки, професійної та практичної підготовки, необхідно наводити конкретні приклади з метою розуміння, а не заучування. Такий підхід до викладання дисциплін спеціальності «Ветеринарно-санітарна експертиза, якість і безпека продукції тваринництва» дозволяє уникнути догматизму і добитися реальних знань. Навіть у сучасних умовах все ще практикується конспектування студентами лекції. Однак, на початку лекції лектор повинен попередити студентів про необхідність уважно слухати лекцію та не дослівно записувати, а конспектувати важливі наукові висновки і терміни. Майбутній магістр повинен записувати не зміст лекції, а свої думки з конкретного питання. Записи лекції – це матеріал для узагальноної роботи магістранта, без якої конспект знецінюється. У процесі лекції лектору необхідно направити студентів на доцільність повернення до конспекту після опрацювання допоміжної літератури, що сприяє розвитку їх уваги, зацікавленості у наступній лекції [1, 6].

На думку науковців найслабкішим місцем у традиційних методах викладання лекцій являється те, що в «активному стані» перебуває лише викладач, а студенти ж «пасивно» сприймають інформацію, тобто процес навчання має інтелектуально пасивний характер. Отже, традиційні форми та методи навчального процесу передбачають, насамперед, передачу знань, але не завжди формують професійні вміння та навички у майбутніх фахівців кваліфікації «Лікар ветеринарної медицини з безпеки та якості сільськогосподарських і харчових продуктів». Спеціалісти пропонують так звані активні методи навчання, що ведуть до активізації пізнавальної діяльності студентів, формування професійних умінь і навичок [2, 3].

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження став досвід науково-педагогічних фахівців у вузі, та інших наукових працівників.

Результати дослідження. Сьогодні зусилля лектора повинні бути спрямовані на пошук та організацію активного спілкування в аудиторії зі студентами, а саме нетрадиційних форм лекцій. Роль лекції сьогодні – забезпечити спілкування людей у неформальних умовах, у невимушеній ситуації, де головне – довіра і відкритість, наявність особистої позиції та бажання вислухати й зрозуміти позицію іншої людини.

При виборі нових форм лекції можна змінити:

1. Структуру і зміст;
2. Форму подання матеріалу;
3. Поведінку лектора і слухачів.

Ми пропонуємо розглянути декілька видів і форм лекцій які можуть застосовуватися.

Лекція-візуалізація. Ця форма лекції передбачає перекодування текстової інформації в графічну. В її основу покладено принцип наочності. Таке викладання поглиблює розуміння проблеми, теми, привчає студентів користуватися різними знаковими системами. Умовою успішної підготовки лекції-візуалізації є наявність комплексу технічних засобів навчання, особливо графопроектора, і комплексу наочності, при викладанні магістрантам зі спеціальності «Ветеринарно-санітарна експертиза, якість і безпека продукції тваринництва».

При традиційних формах лекції сприймається переважно усна мова викладача, студенти засвоюють близько 15 % поданої інформації. Лекція-візуалізація дає можливість використовувати крім слухового аналізатора ще й інформації. Викладач у даному випадку виступає в ролі коментатора інформації.

При підготовці лекції-візуалізації можуть бути використані різні засоби подання інформації: схема, рисунок, графічні зображення, діаграма, технічні рисунки, геометричні фігури, а також різні кольори, що сприяють кращому сприйманню поданого матеріалу.

Лекція-візуалізація має також негативні риси – трудність сприймання матеріалу і його конспектування. Ці труднощі можна подолати таким чином: перед початком лекції кожному студенту роздається весь комплект наочності або ж комплект наочності без тексту і зв'язків так, щоб студентам під час лекції доводилося креслити схеми, діаграми, рисунки, а тільки записувати зміст.

Лекція-візуалізація найефективніше може бути використана при викладанні узагальнюючих тем, які важко сприймаються в традиційних формах, а також на початку навчання – для підвищення зацікавленості студентів даною дисципліною.

Лекція вдвох – ця лекція може бути розглянута як міжособистісне спілкування. У цьому

плані слід згадати слова Б. Ф. Ломова про те, що специфіка спілкування на відміну від інших видів взаємодії якраз і полягає в тому, що у ньому розкриваються психологічні якості людей. Сказане не означає, що в традиційних формах лекцій монологічного типу не проявляється особистість лектора, але лекція вдвох виявляє особисті якості швидше і яскравіше. Це становить високі вимоги до лекторів-викладачів, їх інтелектуальної та психологічної сумісності: наявність розвинених комунікативних умінь, швидкість реакції і високий рівень оволодіння матеріалом.

Лекція вдвох є діяльністю двох викладачів, які читають лекцію з однакової теми, та взаємодіють за допомогою проблемно-організованого матеріалу як між собою, так і з аудиторією. У діалогу викладачів та аудиторії ставиться проблема й аналізується проблемна ситуація, висувуються та заперечуються гіпотези, розв'язуються протиріччя і знаходяться рішення. Конфліктність у лекції проявляється в незвичайності як самої форми, так і структури подання матеріалу, який будується на зіткненні протилежних точок зору, на поєднанні теорії і практики. Висока активність викладачів викликає відповідну розумову і поведінкову реакцію студентів. Останні дістають уявлення про різні ймовірні практичні ситуації та розв'язування проблемних питань.

Етапи читання лекції вдвох:

1. Вибір теми. Найбільш ефективними є теми, де можливі різні точки зору;
2. Вибір партнера. Він передбачає інтелектуальну та психологічну сумісність, приблизно однаковий рівень компетентності, а також уміння думати вголос. Лекція вдвох дає досвідченому викладачеві можливість передати свій досвід викладачеві-початківцю;
3. Розробка сценарію. Визначаються проблеми, тематичні блоки, розподіляється час – кожен повинен говорити не більше 1,5-2 хв.

До лекції слід продумати взаєморозміщення викладачів – один до одного і до аудиторії, обов'язково провести репетицію вдвох або перед групою експертів.

Практика застосування лекції вдвох дає змогу відзначити такі її переваги:

1. Порівняно з традиційною а ту саму тему лекція вдвох дає вищий рівень активності студента у сприйманні, мисленні і діях.
2. Дає можливість передати більший обсяг інформації, ніж на традиційній лекції, за рахунок переконструювання матеріалу і підтримки високого рівня уваги та інтересу студентів.

Лекція із запланованими помилками – це форма лекції ще ближча до ігрової форми. Вона містить проблемність у чистому вигляді. Серед різноманітних умінь та навичок, якими повинен володіти фахівець у будь якій галузі, хіба не найважливіше вміння оперативно аналізувати й орієнтуватися в інформації та оцінювати її. Такі вміння можна формувати на лекціях особливого типу, використовуючи принцип ігрової діяльності – конфліктності, проблемності, спільної діяльності.

Після оголошення теми, несподівано для студентів, викладач повідомляє, що в лекції буде допущена певна кількість помилок різного типу – змістовний, методичних, тощо. При цьому викладач має перелік цих помилок на папері, який на прохання студентів повинен показати в кінці лекції. Кількість помилок залежить від її характеру і змісту, а також підготовленості студентів. У кінці лекції вони повинні назвати ці помилки і разом з викладачем чи самостійно дати правильні рішення. На це викладач залишає 10-15 хв.

Ситуація лекції створює умови, які змушують студентів до активності: треба не просто сприймати інформацію, щоб запам'ятати, а сприймати, щоб проаналізувати та оцінити опираючись на законодавчі акти.

Поведінка слухачів на такій лекції характеризується двоплановістю: з одного боку, сприймання й осмислення навчальної інформації, а з другого – своєрідна гра з викладачем. Саме така поведінка властива для учасників ділових ігор та інших ігрових процедур, що дає змогу використовувати лекцію із запланованими помилками як підготовку до них.

Слід зазначити, що лекція з запланованими помилками виконує не тільки стимулюючу, а й контролюючу функції, оскільки дає викладачеві можливість оцінити якість засвоєння попереднього матеріалу, а студентам перевірити себе й продемонструвати знання предмета, вміння орієнтуватися в ньому. Тому її доцільно проводити як підсумкове заняття з теми або розділу після формування у студентів базових знань та вмінь. Якщо вони не знайшли всі заплановані помилки або не запропонували правильні варіанти відповідей, це повинне слугувати тривожним сигналом для викладача, оскільки це означає, що він не зміг досягти дидактичної мети, яку ставив. Тому таку лекцію доцільно проводити з певним рівнем підготовки з даної теми [2, 3].

Лекція з використанням мозкової атаки. Така лекція передбачає високу активність студентів й ефективність засвоєння інформації. Це досягається за рахунок самостійної роботи студентів під час лекції.

Лекція включає два етапи: 1. Мозкову атаку. 2. Селекцію ідей.

Мозкова атака передбачає генерацію ідей без критики, колективне розв'язання проблеми.

На дошці записуються всі запропоновані ідеї.

Після цього викладач разом із студентами обговорює критерії відбору ідей, відповідно до яких ведеться відбір. Ретельно опрацьовується кожна ідея, кожен варіант розв'язання проблеми, обґрунтовується, чому ідея приймається чи відкидається.

Ефективність засвоєння інформації здобутої шляхом мозкової атаки, значно вища, ніж тоді, коли її подає викладач. Такі лекції доцільно проводити за темами і проблемами, принциповими для навчальної дисципліни: матеріал, здобутий таким шляхом, не тільки ефективно засвоюється, а й тривалий час зберігається в пам'яті [2, 3, 4].

Таким чином, розглянуті види лекцій є нетрадиційними для сучасної системи освіти у вищих навчальних закладах. Разом з тим, застосування активних методів навчання загалом і нетрадиційних видів лекцій зокрема сприяє підвищенню ефективності засвоєння знань, збереженню інтересу до навчальних дисциплін, а також формування професійних умінь та навичок майбутніх фахівців ветеринарної медицини.

Висновок

При викладанні лекцій магістрантам слід застосовувати активні методи викладання лекційного матеріалу, оскільки це сприяє підвищенню засвоєння інформації та можливості її застосування у практичній діяльності.

Література

1. Береза В. І. Методика навчання ветеринарних дисциплін: Навчальний посібник / Береза В. І., Білан Л.Л., Цвіліховський М. І. – К: Аграрна освіта, 2009. – 193 с.
2. Борисова Н. В. Деловая игра «Эстафета передового опыта» / Н. В. Борисова, В. Г. Дера, А. А. Соловьева. – М., 1985. – 43 с.
3. Борисова Н. В. Игра в обучении лектора / Н. В. Борисова, А. А. Соловьева. – М., 1989. – 64 с.
4. Борисова Н. В. Методика создания системы методов активного обучения / Н. В. Борисова.- М., 1989. – 35 с.
5. Методика разработки конкретных ситуаций / [сост. Ю. С. Артюнов]. – М., 1980. – 44 с.
6. Якса Н. В. Педагогичні теорії, системи і технології. Загальні основи педагогіки, дидактики, теорія виховання: курс лекцій / Н. В. Якса. – ЖДУ ім. І. Франка, 2-е вид. доп. перероб. – Житомир, 2005. – 251 с.

ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ КУРСА ЛЕКЦИЙ У МАГИСТРОВ НА КАФЕДРЕ ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ И СУДОВОЙ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ

Бусол Л. В., к. вет. н., доцент, Цивірко І. Л., к. вет. н., доцент, Труш А. М., к. биол. н., доцент,
Жилина В. М., к. вет. н., доцент
Головко Н. П., ассистент

Харьковская государственная зооветеринарная академия, г. Харьков

Аннотация. В статье рассматриваются возможные формы активных методов преподавания курса лекций для магистров на кафедре ветеринарно-санитарной экспертизы и судебной ветеринарной медицины.

Ключевые слова: лекции, этапы преподавания лекций, лекция визуализация, лекция вдвоем, лекция с запланированными ошибками.

APPLICATION COURSE LECTURES AT MASTERS AT THE DEPARTMENT OF HEALTH EKSPERTIZY VETERINARY AND SHIP OF VETERINARY MEDICINE

Busol L.V. k. vet. n., assistant professor, Tsvirko I. L., k. vet. n., assistant professor, Trush A.M., k. biol. n., assistant professor, Zilina V.M., k. vet. n., assistant professor, Golovko NP, assistant
Kharkov State Zooveterinary Academy

Summary. The article discusses the possible forms of active methods of teaching a course of lectures for the Masters at the department of veterinary-sanitary examination and forensic veterinary medicine.

Key words: lectures, teaching steps lectures, lecture visualization lecture together, lecture s planned errors.